MESA'NIN ÖNSÖZÜ

MESA, eşitliğe olan inancı ve taahhüdüyle, iş yerinde ayrımcılığa karşı her türlü önlemi almayı, eşitlik ve çeşitliliği teşvik etmeyi kurumsal kültürünün en temel bileşeni olarak görür. Eşitlikçi bir kurumsal kültürü yeşertmek için karşılıklı saygı ve anlayışa dayalı, herkesin birbirini olduğu gibi kabul ettiği, kendini rahatça ifade edebildiği ve kendisini özgürce geliştirebildiği iş ortamını güvence altına almayı hedefler. Toplumsal cinsiyet eşitliği bu bağlamda en temel eşitlik prensiplerinden biridir ve farklı eşitsizlik biçimleriyle iç içe geçmiş bir şekilde yeniden üretilir. Dolayısıyla başarının anahtarının cinsiyet, yaş, engellilik, statü gibi özelliklerden değil, liyakat ve çalışmaktan geçtiği, kimsenin dışlanmadığı, ayrımcılığa uğramadığı, herkesin huzurlu ve saygıya dayalı bir ortamda kendini gerçekleştirdiği bir çalışma kültürü oluşturmak MESA'nın en önemli değerlerindendir. Bu değerler üzerinde yükselen bir çalışma kültürü, çalışanların motivasyonunu ve verimliliğini arttırmakta en önemli rolü oynar.

Bu doğrultuda, **ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Programı** danışmanlığında hazırladığımız ve 8 Mart 2024'te sizlerle paylaştığımız "MESA Eşitliğe Saygılı Çalışma Ortamı Rehberi"nin ardından, bu yıl da "MESA Eşitlik İlkeleri Kodu" ve "MESA İş Yerinde Eşitlikçi ve Kapsayıcı İletişim Rehberi" adlı belgelerimizi hazırladık. Bu rehberler ile, eşitlikçi bir iş ortamı ve çalışma kültürü için en temel kavramları tanımlayarak; eşitlik, kapsayıcılık ve çeşitliliğin temelini oluşturan ve birbiriyle kesişen altı farklı boyut ve dört farklı aşamada eşitlik ilkeleri doğrultusunda davranış kodlarını vurgulamayı ve tüm çalışma kültürümüzün bir parçası haline getirmeyi amaçlıyoruz. Liderlik, eşit muamele, karar alma ve haklara erişim, farklı ihtiyaçlar, sağlık, güvenlik ve iyi olma hali, partnerlerle etkileşim ve güçlenme süreçleri altı farklı alanımızı oluştururken; işe alım, kariyer geliştirme, aile-iş dengesi, güvenli iş yeri ortamı-mobbing ve cinsel tacizle mücadele de dört farklı aşamamızı oluşturuyor. Eşitliğe giden yolda attığımız bu tohum, sizlerin de sahiplenmesiyle sağlıklı bir biçimde yeşermeye devam ediyor.

mesa

KAVRAMLAR

Toplumsal cinsiyete duyarlı dil, toplumsal cinsiyet eşitliğinin dil aracılığıyla ortaya çıkmasıdır. Dilde toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlarla ve erkeklerle eşit değer, haysiyet ve saygınlığa sahip olan bireyler olarak iletişim kurulmasını sağlar.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren dil, kalıp yargıları güçlendiren, kadınları ya da erkekleri küçümseyen ya da yok sayan ifadeleri içeren, kadınları ve erkekleri eşit değer, haysiyet ve saygınlık çerçevesinde görmeyen dildir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren dili üç ana kategoride ele almak mümkündür:

Kalıp yargılar: Eylemi yapana, cinsiyetin bilinmediği ya da önemsiz olduğu durumlarda ön yargılara dayanarak cinsiyet atfetmek

Görünmez kılma ve dışlama: Erkekleri genel norm olarak göstermek ve kadınları kamusal yaşamda görünmez kılmak

İkincilleştirme ve küçümseme: Genellikle kadınları daha düşük nitelikli veya önemsiz göstermek

Bu üç kategori birbirleriyle yakından ilişkilidir. Aslında görünmez kılma, dışlama ve küçümseme, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından kaynaklanır ve toplum genelinde baskın olan tutumları yansıtır.

Cinsiyetçi dil, kullanıcının kasten cinsiyet temelinde ayrımcı ve aşağılayıcı ifadelere yer vermesini ifade ederken, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren dil böyle bir amaca sahip olmayabilir.

Toplumsal cinsiyet ön yargılı dil, açıkça veya örtülü olarak bir cinsiyeti diğerine tercih eden ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içeren dildir.

Toplumsal cinsiyet açısından nötr dil, insanları genel bir kategori olarak ele alan, kadın-erkek ayrımına vurgu yapmayan dildir. Toplumsal cinsiyet körlüğü içeren dil olarak da adlandırılabilir.

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI İLETİŞİM NEDİR?

Toplumsal cinsiyete duyarlı iletişim, toplumsal cinsiyet eşitliğini, kadın ve erkeğin eşit görünürlüğünü ve temsilini teşvik eden, kapsayıcı dil kullanımıdır. Her türlü ayrımcılığa karşı, insan haysiyetine ve toplumsal sorumluluğa saygılı iletişimi ifade eder. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla, kadın ve erkeğin çok boyutluluğuna dikkat çekerek mücadele eder. Kadın ve erkeğin hem sözlü hem görsel iletişimde dengeli temsilini amaçlar.

Toplumsal cinsiyete duyarlı iletişim, kadın ve erkeklerin kaynak ve fırsatlardan eşit olarak yararlandıkları, rolleri eşit olarak üstlendikleri ve karar alma süreçlerine dengeli olarak katıldıkları, kalıp yargılara dair farkındalık yaratan ve bunları sorgulayan, kapsayıcı ve eşitlikçi bir dildir. Hem bireysel hem de kurumsal açıdan var olan eşitsizliklerle mücadele için çok önemli bir araçtır.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Yazılı ve Sözlü İletişimin İlkeleri

Ön yargısız dil kullanımı, dilin iletişimde tutum ve yaklaşımları yansıtmasından dolayı çok önemlidir. Sadece sözcük seçimi değil, görsel ve işitsel materyalin de toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamakta kilit bir rolü vardır. Bu nedenle, yazılı ve sözlü iletişimde iletilerin aşağıdaki altı temel ilke çerçevesinde dikkatlice ele alınması gerekmektedir:

- Kadınların ve erkeklerin dengeli temsil edildiğinden emin olun.
- Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla mücadele edin ve bunları yeniden üretmeyin.
- Dışlayıcı ifade biçimlerinden kaçının.
- Eşit hitap biçimleri kullanın.
- Cinsiyet dengesini sağlayın ve koruyun.
- Unvanlar yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetin.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Görsel İletişimin İlkeleri

İş yerinin tüm sözlü ve yazılı iletişimlerinin yanı sıra, görsel materyallerde, web sayfalarında ve sosyal medyada eşit temsil ve kapsayıcı bir dilin kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla aşağıdaki ilkelere dikkat edilmelidir:

- Kadınların ve erkeklerin sadece sayısal açıdan değil, roller açısından da eşit şekilde temsil edilmesini sağlayın.
- Örneğin bir toplantıda sadece kadın erkek sayısının eşit olmasını değil, yöneticinin kadın olarak resmedilmesini gözetin.
- Seslendirmelerde kadın ve erkek seslerini eşit olarak kullanın. İletilen mesajların eşit statü ve otoriteyi yansıtmasını sağlayın. Görsellerde beden duruşu, yüz ifadesi, jest, giyim gibi unsurların eşit statü ve otoriteyi yansıtmasına özen gösterin.
- Kadının onaylayan, erkeğin güvenle konuşan şekilde yansıtılmamasına dikkat edin. Geleneksel roller yerine, kadınların ve erkeklerin bu rolleri kırabildiğini gösteren görselleri ön plana çıkarın, örneğin çocuğu okula bırakan baba gibi görseller kullanın.
- Kadınların hayatın her alanında ve iş yerindeki her pozisyonda eşit ve aktif olarak temsil edilmesini sağlayın, görsellerle toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını sarsın.
- Örneğin görsellerde beyaz yaka pozisyonlarında kadınlara yer verin, şantiyelerde kadın mühendisleri resmedin.

Kurum İçi ve Kurum Dışı İletişim ve Etkileşim

İç ve dış bilgilendirme materyallerinde, kurum içi ve kurum dışı etkinliklerde, kurumu temsilen yürütülen görevlendirmelerde toplumsal cinsiyet dengesini gözeten, ayrımcılık içermeyen ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından uzak bir iletişim yaklaşımı gerekmektedir. Çünkü iletişim ve bilgilendirme materyalleri, dünyayı algılayış biçimimizi şekillendirme ve toplumsal normları dönüştürme gücüne sahiptir. Kadınların ve erkeklerin dengeli bir şekilde temsil edilmesi, kurum tarafından eşit değer gördüklerinin göstergesidir. Aynı zamanda, yapılan etkinlik için değerli olduklarını hissetmelerini sağlar. Bu tür bir iletişimin olmadığı, ayrımcı iletişimle karşılaşıldığı durumlarda, çalışanlar kendilerini değersiz hisseder ve içinde oldukları konumla uyumsuz olduklarını düşünürler.

Kurum Dışı Etkinliklerde Kullanılacak Stratejiler

- Etkinliklerde kullanılacak afiş, poster vb. görsellerin, web sayfasındaki duyuruların toplumsal cinsiyete duyarlı dil ve görseller içermesine dikkat edin.
- Kurum temsilinde kadın ve erkeklerin benzer konumlarda ve dengeli olarak yer almalarını sağlayın.
- Etkinlik sunumlarında ve konuşmalarda toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir dil benimseyin.
- Etkinlik konuşmacılarının ve katılımcılarının kadın-erkek dengesini gözetin.
- Basın bültenlerinde, sosyal medya mesajlarında toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılardan kaçının, bunları kullanmayın.

Kurum İçi Etkinliklerde Kullanılacak Stratejiler

- Kurum içi tüm yazışmalarda,
- Ofis içi iletişim materyallerinde,
- Ofiste kullanılan afiş ve posterlerde,
- Toplantılarda ve sunumlarda,

toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı bir dil kullanın.

- Yönetim ve çalışanların kendi aralarındaki iletişiminde toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı bir dil kullanılması önem taşır.
- Kurum içi etkinliklerde kadın ve erkeklerin eşit ve etkin olarak katılımını sağlayın.

MESA olarak, kapsayıcı bir iş yeri kültürünün çok boyutlu olduğunun farkındayız. Bu konuda politika ve uygulamaların yanı sıra, kapsayıcı bir dil ve iletişimin gelişmesini ve herkesin kendisini güvende hissedeceği bir kurum kültürünün oluşmasını önemsiyoruz.

Elinizdeki rehber, bu taahhüdümüze yönelik önemli bir adımı oluşturmaktadır. Bu rehberde yer alan eşitlikçi çalışma ilkeleri ve davranış kodlarını benimsememiz, tüm çalışanların kendilerini değerli ve önemli hissettikleri bir çalışma ortamının sağlanmasının olmazsa olmaz koşullarıdır.

Bununla birlikte bizler, eşitlik, çeşitlilik ve kapsayıcılığa yönelik daha yüksek hedeflerimizi bundan sonra izleyeceğimiz yolda çıtayı yükselterek gerçekleştirmeye devam edeceğiz. Bu doğrultudaki hedeflerimize tüm çalışanlarımızın katılımıyla ve büyük bir kararlılıkla ulaşacağız. Önümüzdeki dönemde eşitliğe yönelik plan ve politikalarımızı hızla ele alacağız:

- Eşitlik Eylem Planı
- Eşitlik Politika Belgesi
- İşe Alım ve Yükseltmelerde Eşitlik Politikası
- İş-Yaşam Dengesi Rehberi
- Çalışma Koşulları ve Kaynaklara Erişimde Eşitlik Politikası
- Ayrımcılık ve Şiddete Sıfır Tolerans Belgesi
- İş Yerinde Cinsel Tacize Sıfır Tolerans Belgesi

MESA olarak daima eşitliği sürdüreceğiz!

mesa

Kaynakça

- Council of Europe, Gender Sensitive Communication Checklist.
  https://rm.coe.int/09000016809ebbff
- European Institute for Gender Equality (EIGE). Toolkit on Gender Sensitive Communication.
  https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/20193925_mh0119609enn_pdf.pdf
- UNDP Guide Note to Gender Sensitive Communication.
  https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/lb/Gender-Sensitive-Communication-Guidelines_LBN.PDF
- UNDP (2021) Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi: İletişimi Yeniden Düşünmek.
- UN Tips for Gender-Sensitive Communication in DGACM.
  https://www.un.org/en/gender-inclusive-language/assets/pdf/Tips_for_gender-sensitive_communication_in_DGACM.pdf

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY

ODTÜ Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları
Ana Bilim Dalı'na ve öğretim üyeleri Prof. Dr. Umut Beşpınar,
Prof. Dr. Ayşe Saktanber ve Doç. Dr. İdil Aybars'a bu raporun
hazırlanmasındaki katkılarından dolayı teşekkür ederiz.